

Andrzej Piotr Wiatrak

Uniwersytet Warszawski

ISTOTA I UWARUNKOWANIA USŁUG BROKERSKICH WE WDRAŻANIU INNOWACJI W AGROBIZNESIE

*THE ESSENCE AND CONDITIONS OF BROKERAGE SERVICES IN THE IMPLEMENTATION
OF INNOVATION IN AGRIBUSINESS*

Słowa kluczowe: agrobiznes, innowacja, sieć, współpraca, rozwój

Key words: agribusiness, innovation, network, cooperation, development

JEL codes: O31, O32, O35, O38, Q55, Q56, Q58 i R58

Abstrakt. Celem artykułu było przedstawienie istoty usług brokerskich i ich roli w wdrażaniu innowacji w agrobiznesie na przykładzie założeń Europejskiego Partnerstwa Innowacyjnego. Przedstawiono istotę i cele usług brokerskich, podstawy wdrażania innowacji w agrobiznesie krajów UE z wykorzystaniem usług brokerskich oraz usługi brokerskie w sieci innowacji w agrobiznesie w Polsce. Przeprowadzone rozważania na bazie analizy literatury przedmiotu oraz dokumentów UE i Polski, wskazują, że sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich w Polsce tworzy podwaliny wdrażania innowacji poprzez usługi brokerskie, ale nie tworzy pełnego systemu.

Wstęp

Innowacje mogą być wprowadzone poprzez różne formy. Jedną z nich, lansowanych w polityce UE, są usługi brokerskie świadczone grupom operacyjnym na rzecz innowacji w ramach Europejskiego Partnerstwa Innowacji. Grupy te mogą tworzyć różne podmioty (publiczne, społeczne i prywatne), które wspólnie podejmują się wdrażania rozwiązań innowacyjnych w poszczególnych sferach, m. in. w agrobiznesie [EC 2010a, 2010b, 2012]. Zagadnienia te są propagowane, ale w praktyce – zwłaszcza w Polsce – w małym stopniu urzeczywistniane ze względu na opóźnienia powstawania rozporządzeń wykonawczych i uruchamiania środków na ich realizację.

Ze względu na to, że są to zagadnienia nowe, szerzej nieupowszechnione, podjęto próbę przybliżenia istoty i uwarunkowania usług brokerskich w wdrażaniu innowacji w agrobiznesie. Cel artykułu ma przede wszystkim charakter poznawczy, a uzupełniająco – charakter aplikacyjny.

Materiał źródłowy, będący podstawą rozważań stanowiły literatura przedmiotu i dokumenty partnerstwa innowacyjnego oraz usług brokerskich w Unii Europejskiej (UE), w tym w Polsce. Wykorzystano metody przetwarzania danych – analizę i syntezę.

Istota i cele usług brokerskich

Polityka publiczna jest ukierunkowaniem działań państwa i społeczeństwa na rozwiązanie problemów publicznych, dotyczących sfery rozwoju ekonomicznego, zagadnień społecznych i środowiska. Działania te obejmują interwencje publiczne i wdrażanie przedsięwzięć w poszczególnych sferach poprzez programy i projekty. Część tych działań jest realizowana przez inwestycje i wdrażanie innowacji [Etzkowitz, Leydesdorff 2000, Wiatrak 2015]. Chodzi przy tym o pozyskiwanie wiedzy wiarygodnej, rzetelnej i adekwatnej dla danego problemu oraz właściwego i optymalnego jej zastosowania. Odbyna się to różnymi sposobami, m.in. przez brokering, tj. proces wymiany potrzeb, informacji i wiedzy między nauką, gospodarką i administracją, który uruchamia komercjalizację wyników badań i ich wdrożenie do praktyki. Podstawową rolę w tej współpracy, w jej uruchomieniu i ukierunkowaniu ma państwo, które w

ramach polityki publicznej podejmuje określone działania, które będą prowadziły do realizacji celów publicznych. „Brokering to proces łączenia ludzi, budowania relacji, które ujawniają wspólne potrzeby wiedzy i dzielenie się wiedzą, dowodami i doświadczeniami, które poprawiają skuteczność i pozwalają wykonywać lepiej zadania i pracę” [Olejniczak i in. 2014, s. 69]. Działania te są prowadzone przez brokerów wiedzy (nauki, innowacji), tj. osoby lub jednostki organizacyjne, zazwyczaj ze sfery publicznej, którym zostały przydzielone zadania pozyskiwania wiedzy i jej akumulacji [Olejniczak, Wójtowicz 2016, Orłowski 2013].

Celem brokerów wiedzy jest z jednej strony, łączenie różnych podmiotów, a z drugiej – pomaganie tym podmiotom w pozyskiwaniu i wykorzystaniu wiedzy. Broker podejmuje działania, które wynikają z polityki publicznej i przyczyniają się do jej realizacji. Działania te obejmują przede wszystkim [Olejniczak i in. 2013]:

- określenie potrzeb i luk w wiedzy poszczególnych grup, na rzecz których działają i współpracują;
- pozyskiwanie wiedzy jawnej i ukrytej w celu zaspokojenia tych potrzeb, jej weryfikowanie, a także inicjowanie i rozszerzanie badań w tym zakresie;
- skuteczne przekazywanie tej wiedzy jej użytkownikom, dostosowane do poszczególnych grup odbiorców w formie syntezy i jasności treści przekazu;
- budowanie powiązań między poszczególnymi grupami odbiorców, ich współpracy, wspólnego podejmowania działań dla wykorzystania określonego rodzaju wiedzy;
- akumulacja i organizowanie wiedzy w czasie, tj. jej gromadzenie w taki sposób, aby można było łatwo z niej skorzystać w przyszłości;
- wspieranie rozwiązań wzmacniających użycie wiedzy, takich jak ewaluacja, doradztwo, szkolenia, przygotowanie platform edukacyjnych itd.

Brokerzy wiedzy występują w różnych rolach, łącząc poszczególne grupy, również te, które dotychczas ze sobą nie współpracowały. Przyczyniają się do przełamywania oporów do współpracy, budowania zaufania, pokonywania luk itp. Uwzględnić należy, że luki mogą mieć różny charakter – nie tylko luka wiedzy, ale także kulturalna lub fizyczna (np. lokalizacja geograficzna). W związku z tym można mówić o luce strukturalnej, której pokonywanie wymaga nie tylko wiedzy dotyczącej danego zagadnienia, ale także sposobu komunikowania się, negocjacji i zarządzania [Pyka, Janiszewski 2016]. Oznacza to, że broker występuje jako [Olejniczak i in. 2014, Wiatrak 2015]:

- lekarz, który zbiera informacje dotyczące danego problemu, ocenia istniejącą wiedzę i dotychczasowy sposób jej wykorzystania oraz stawia diagnozę obejmującą zakres zmian;
- doradca i nauczyciel, który na podstawie przygotowanej diagnozy opracowuje programy edukacyjne, wyjaśnia istniejącą sytuację i jej uwarunkowania, buduje kompetencje interesariuszy itd.;
- facylitator i inicjator, który przedstawia zainteresowanym grupom istniejącą sytuację i sposoby rozwiązania występujących problemów oraz przygotowuje je do samodzielnego rozwiązywania problemów, a jednocześnie recenzuje ich wybór;
- menedżer i negocjator – zarządza wiedzą i jej przekazywaniem, ułatwia kontakty, prowadzi negocjacje itd.

Role i funkcje, które spełniają brokerzy wiedzy wymagają, aby posiadali oni odpowiednie kompetencje, tj. kwalifikacje – opanowaną wiedzę z danego zakresu (wiem co), umiejętności (wiedzy proceduralnej – wiem jak i potrafię) oraz postaw (chcę wykorzystać swą wiedzę dla rozwiązania danego problemu) [Kossowska, Sołtysińska 2002]. Podstawą realizacji podjętych zadań są umiejętności, podbudowane kwalifikacjami i aktywną postawą działania. Najważniejsze umiejętności brokera wiedzy są następujące [Olejniczak, Wójtowicz 2016]:

- zbieranie i dostarczenie rzetelnej wiedzy,
- rozumienie potrzeb wiedzy różnych interesariuszy polityki publicznej,
- łączenie wyników różnych badań, ich syntezywanie,
- tłumaczenie wiedzy na język poszczególnych interesariuszy, skuteczne jej przekazywanie oraz dostosowanie przekazu do konkretnych użytkowników wiedzy,
- zarządzanie wiedzą, zwłaszcza jej gromadzeniem i jej akumulacją,
- bezstronność w przekazywaniu wiedzą i negocjowanie sposobu jej wykorzystania w praktyce.

Podstawy wdrożenia innowacji w agrobiznesie krajów Unii Europejskiej z wykorzystaniem usług brokerskich

System usług brokerskich w zakresie wiedzy może być realizowany we wszystkich dziedzinach życia społeczno-gospodarczego. Polityka społeczno-gospodarcza kraju i związane z nią programy jej realizacji wyznaczają kierunki i zakres działań innowacyjnych. W krajach UE podstawą ich opracowania są wytyczne i dyrektywy, a kolejne perspektywy finansowe podkreślają znaczenie wiedzy i innowacji w rozwoju społeczno-gospodarczym. W „Programie Europa 2020 – strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu” podstawą rozwoju uczyniono innowacje i utworzenie ich jednolitego rynku w skali unijnej [EC 2010a]. Jedną z inicjatyw przewodnich, określających urzeczywistnieniu tych planów jest „unia innowacji”, w której podkreśla się wspieranie współpracy między światem nauki i biznesu, prowadzącej do powstawania i wdrażania innowacji [EC 2010b]. W realizacji tej współpracy sprzyjają Europejskie Partnerstwa Innowacji (EIP – *European Innovation Partnerships*), w których obszarami priorytetowymi wspierania są m.in.: aktywne starzenie się i niezależne życie, dostępność surowców dla przyszłego dobrobytu Europy, oszczędne gospodarowania wodą oraz wydajne i zrównoważone rolnictwo [EC 2010a, 2010b].

Głównym celem Europejskiego Partnerstwa Innowacyjnego na Rzecz Wydajnego i Zrównoważonego Rolnictwa – EIP-AGRI (*European Innovation Partnership “Agricultural Productivity and Sustainability”*) jest zaktywizowanie współpracy między przedstawicielami sfery nauki i agrobiznesu przy udziale i wsparciu ze strony doradztwa rolniczego. Współpraca ta odbywa się przez grupy operacyjne, w ramach których mają powstawać nowatorskie pomysły i działania w zakresie rozwiązywania realnych problemów praktyki rolniczej i żywnościowej oraz rozwiązania gotowe do wdrożenia. Celem głównym grup operacyjnych na rzecz innowacji w sektorze rolnym nie jest przy tym wspieranie działalności badawczej, ale wdrożenie nowych rozwiązań w zakresie technologii, procesów, metod organizacji i marketingu itp. [EC 2012, MRiRW 2014]. Grupa operacyjna ds. innowacji składa się z różnych podmiotów łączących ich zasoby, kompetencje, potrzeby itd. dla opracowywania innowacyjnych rozwiązań dla konkretnych projektów. W ramach grupy operacyjnej funkcjonują brokerzy innowacji, którzy są łącznikiem między poszczególnymi podmiotami uczestniczącymi w tej grupie, zapewniający przepływ informacji oraz ułatwiający nawiązanie i utrwalenie współpracy w obszarze innowacji pomiędzy podmiotami sektora rolno-spożywczego, naukowo-badawczego i doradztwem [MRiRW 2014, CDR 2018, Wiatrak 2016].

Usługi brokerskie w sieci innowacji w agrobiznesie w Polsce

Działania na rzecz partnerstwa innowacyjnego w agrobiznesie są podejmowane w poszczególnych krajach członkowskich. W Polsce w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020) przyjęto wspieranie innowacyjności, współpracy i rozwoju bazy wiedzy na obszarach wiejskich przez wzmacnianie powiązań między agrobiznesem a nauką, tworząc „Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich” (SIR). Uczestnikami SIR mogą być wszystkie podmioty zaangażowane w rozwój agrobiznesu i obszarów wiejskich [MRiRW 2014], które wspierają innowacje w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich, a w szczególności [CDR 2018]:

- ułatwiają przekaz wiedzy fachowej oraz dobrych praktyk w zakresie innowacji w agrobiznesie i na obszarach wiejskich,
- ułatwiają powstawanie i działanie sieci kontaktów pomiędzy rolnikami, przedsiębiorcami sektora rolno-spożywczego, jednostkami naukowymi i podmiotami doradczymi, które są zainteresowane wdrażaniem innowacji w agrobiznesie i na obszarach wiejskich,
- świadczą pomoc w tworzeniu grup operacyjnych na rzecz innowacji oraz pomoc w opracowaniu projektów przez grupy operacyjne i partnerstwa na rzecz innowacji.

Zadania SIR, w tym zadania brokera innowacji, wykonują wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego (WODR), a ich koordynację sprawuje Centrum Doradztwa Rolniczego (CDR) [MRiRW 2014, CDR 2018]. Takie rozwiązanie ma swoje zalety, ale też i wady. Wydaje się, że funkcje brokera mogłyby też pełnić osoby, które w pracy badawczej zajmują się problematyką będącą zakresem działania powstałej grupy operacyjnej.

Działania SIR, umieszczonej w ramach Krajowej Sieci Rozwoju Obszarów Wiejskich (KSOW) i finansowanej ze środków Pomocy Technicznej PROW 2014-2020, ukierunkowane są na partnerstwo innowacyjne i funkcjonowanie grup operacyjnych na rzecz innowacji. Przedmiotem działań tych grup mogą być produkty, jak i procesy, technologie i praktyki bezpośrednio i pośrednio związane z ich wytwarzaniem lub przetwarzaniem. Rozwiązania innowacyjne dotyczyć mogą dostosowania produkcji żywności do potrzeb środowiska (np. innowacje w zakresie oszczędności zasobów, wykorzystania odnawialnych źródeł energii), maszyn i urządzeń do produkcji rolnej oraz przetwórstwa, nawożenia i ochrony roślin, pasz oraz działań organizacyjnych i zarządczych sprzyjających adaptacji do zmian klimatu. Przyjęto, że brokerami będą doradcy CDR i WODR i powołano 27 doradców na to stanowisko (5 w CDR i 22 w WODR) [CDR 2018]. Zadania brokerów innowacji w ramach SIR określono następująco [CDR 2018]:

- określenie potencjalnych partnerów do współpracy na obszarze działania brokera, nawiązanie z nimi kontaktów oraz prowadzenie działań aktywizujących,
- pomoc w tworzeniu, organizacji i funkcjonowaniu grupy operacyjnej,
- pomoc w przygotowaniu planu biznesowego operacji oraz analizy wykonalności danego przedsięwzięcia,
- pomoc w przygotowaniu wniosku o przyznanie funduszy na realizację projektu wdrożeniowego
- stałe monitorowanie pracy grupy operacyjnej, przy której tworzeniu broker miał udział.

Wnioski

1. Usługi brokerskie są ciekawym rozwiązaniem wdrażania innowacji, dlatego warto je wykorzystać w programach i projektach.
2. Europejskie Partnerstwa Innowacyjne sprzyjają powstawaniu grup operacyjnych, w których znaczącą rolę mają brokerzy innowacji.
3. Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich w Polsce tworzy podwaliny wdrażania innowacji przez usługi brokerskie, ale nie tworzy pełnego systemu.
4. Istnieje potrzeba zintensyfikowania prac nad tworzeniem takiego systemu, w tym tworzenia nowych rozwiązań przez uspołecznienie prac nad jego przygotowaniem.
5. Brokerami mogą być nie tylko doradcy ODR, ale także inni specjaliści z zakresu wdrażania innowacji przez daną grupę operacyjną.

Literatura/Bibliography

- CDR. 2018. *SIR – Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich* (Network for innovation in agriculture and in rural areas). Brwinów: Centrum Doradztwa Rolniczego, www.cdr.gov.pl/sir, access: 15.07.2018.
- EC. 2010a. *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. KOM 2020, wersja ostateczna (Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth). Bruksela: Komisja Europejska.
- EC. 2010b. *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów z dnia 6 października 2010 r. Projekt przewodni strategii Europa 2020 – Unia innowacji*. COM 546, wersja ostateczna (Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 6 October 2010 Europe 2020 Flagship Initiative: Innovation Union). Bruksela: Komisja Europejska.

- EC. 2012. *Komunikat Komisji do Parlamentu i Rady w sprawie europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa z dnia 29 lutego 2012*. EUR-Lex, COM 79, wersja ostateczna (Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on the European Innovation Partnership “Agricultural Productivity and Sustainability” of 29 February 2012). Bruksela: Komisja Europejska.
- Etzkowitz Henry, Loet Leydesdorff. 2000. The dynamics of innovation: from National Systems and “Mode 2” to a Triple Helix of university-industry-government relations, *Research Policy* 29 (2): 109-123.
- Kossowska Małgorzata, Iwona Sołtysińska. 2002. *Szkolenia pracowników a rozwój organizacji* (Staff training and development of organization). Kraków: Oficyna Ekonomiczna.
- MRiRW. 2014. *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020* (Rural Development Program for 2014-2020). Warszawa: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
- Olejniczak Karol, Tomasz Kupiec, Estelle Raimondo. 2014. Brokerzy wiedzy. Nowe spojrzenie na rolę jednostek ewaluacyjnych. [W] (R) *Ewaluacja 2. Wiedza w działaniu* (Knowledge brokers. A new look at the role of evaluation units. [In] (R) evaluation 2. Knowledge in action), ed. Agnieszka Haber, Karol Olejniczak, 67-112. Warszawa: PARP.
- Olejniczak Karol, Dominika Wojtowicz. 2016. Innowacje w kształceniu kadr analitycznych administracji. Przykład szkolenia opartego na grze (Innovations in educating the analytical staff of the administration. An example of a game-based training). *Studia z Polityki Publicznej* 3: 175-190.
- Orłowski Witold T. 2013. *Komercjalizacja badań naukowych w Polsce. Bariery i możliwości ich przełamania* (Commercialization of scientific research in Poland. Barriers and possibilities of breaking them). Warszawa: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.
- Pyka Jan, Adam Janiszewski. 2016. Brokerzy w przepływie wiedzy. Kontekst regionalny (Brokers’ participation in knowledge transfer. Regional context). *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach* 280: 157-171.
- Wiatrak Andrzej Piotr. 2015. Issues of a university advisory system for regional development. *International Journal of Contemporary Management* 4: 75-89.
- Wiatrak Andrzej Piotr. 2016. Sieć innowacji w rolnictwie – istota, cele i uwarunkowania (Network innovation in agriculture – essence, aims and conditions). *Roczniki Naukowe SERiA* 3: 380-384.

Summary

The content of the article consists of the following issues: essence and purposes of brokerage services, bases for implementing innovation in agribusiness through brokerage services in the EU and brokerage services in the innovation network in agribusiness in Poland. The aim of the article was to show the essence of brokerage services and their role in implementing innovations in agribusiness based on the assumptions of the European Innovation Partnership. Conducted considerations - based on the analysis of the subject literature and EU and Polish documents – indicate that the network for innovation in agriculture and rural areas in Poland creates the basics for implementing innovation through brokerage services, but does not create a full system.

Adres do korespondencji
prof. dr hab. Andrzej Piotr Wiatrak
orcid.org/0000-0002-0962-2805
Uniwersytet Warszawski
Wydział Zarządzania, Katedra Teorii Organizacji i Zarządzania,
ul. Szturmowa 1/3, 02-678 Warszawa
tel. (22) 55 34 154
e-mail: apw@wz.uw.edu.pl